

Svar på interpellation om kösystem i förskola och skola

Jonas Segersam (KD) har i en interpellation ställt frågor avseende kösystem i förskola och skola.

Utbildningsnämnden beslutade den 28 september 2016 att införa relativ närhet som placeringsprincip i förskola. Förvaltningen fick i uppdrag att ta fram ett regelverk för placering som skulle möta både lagkravet på en plats i förskola nära bostaden och syskonförtur. Beslutet om det nya regelverket för förskola och pedagogisk verksamhet utifrån relativ närhet som placeringsprincip fattades av utbildningsnämnden den 14 februari 2018 och började gälla från och med den 1 augusti 2018.

De nya reglerna innebär att placering sker utifrån vårdnadshavares önskemål och när det uppstår konkurrens om plats gäller en prioriteringsordning, både vid nyplacering och vid byte av placering, som innebär att syskon till barn som redan har plats på den aktuella förskolan placeras i första hand. I andra hand placeras barnen enligt principen för relativ närhet. I sista hand placeras barn som är folkbokförda i annan kommun. Körningar i systemet sker var 14:e dag.

För skolan gäller placering utifrån föräldrars val samt relativ närhet. Fram till och med nyligen gällde syskonförtur även i skolan men efter en dom från högsta förvaltningsdomstolen kan detta inte längre tillämpas.

Nu till Jonas Segersams frågor:

Är du beredd att ändra placeringssystemet till förskolan så att även fristående aktörers önskemål tillgodoses och vi kan ha ett fortsatt gemensamt system för alla utförare i kommunen?

Utbildningsnämnden kommer den 27 mars hantera en uppföljning av införandet av relativ närhet i förskolan och förslaget är att uppdra till förvaltningen att belysa konsekvenser av olika alternativ som finns för att förbättra systemet. Jag är inte främmande för att göra väl genomtänkta justeringar men vill ha all fakta och en ordentlig analys på plats innan eventuella beslut fattas.

Det är av stor vikt att vi har ett system som är begripligt, transparent och likvärdigt. Det tidigare placeringssystemet behövde förändras för att detta skulle kunna åstadkommas. Dagens system är bättre förenligt med gällande lagstiftning. Om vi beviljar undantag i systemet för fler skäl än vad som listas i lagens förarbeten riskerar vi återigen ett system som blir otydligt och svårbegripligt.¹

Uppsala kommun kan även fortsättningsvis ha ett gemensamt system för alla förskolor i

¹ Undantag kan beviljas för företag som ordnar förskola enbart för barn till sina anställda eller för föräldrakooperativ som i sin organisation ställer särskilda krav på föräldrar att delta aktivt i verksamheten med insatser som exempelvis städning, matlagning eller jourarbete, eller för förskolor som riktar sig till barn i behov av särskilt stöd.

bemärkelsen att alla förskolor presenteras och finns med som valbara alternativ på Uppsala kommuns hemsida och i söksystemet "Hitta och jämför" liksom på kartan som visar Uppsalas förskolor. De förskolor som vill ha andra urvalsgrunder än vad det kommunala placeringssystemet anger, exempelvis utifrån pedagogisk idé eller ålder, behöver hantera sin kö själva. Om en fristående förskola vill ha samma urvalsgrunder som gäller för de kommunala förskolorna kan de fortsätta ingå i det placeringssystem som Uppsala kommun administrerar. Förskolor som väljer att ha en egen kö kommer i den mån det önskas att få hjälp av utbildningsförvaltningen att ta fram regler för det egna kösystemet.

En egen kö gör det mer sannolikt att en förskola med en särskild inriktning kan anta barn vars föräldrar är intresserade av just den aktuella inriktningen. För vårdnadshavare som vill ha en förskola med en specifik inriktning ökar också sannolikheten att komma in på denna även om man inte bor nära om förskolan har en egen kö. För vissa fristående förskolor kan därför det positiva med en egen kö överväga.

Vad har hittills framkommit i dialogen med föräldrar, den egna regin, och fristående huvudmän när det gäller synpunkter på det nya placeringssystemet?

Vid utbildningsnämndens sammanträde den 27 mars 2019 kommer utbildningsförvaltningen redovisa en uppföljning av perioden 1 augusti 2018 till 31 januari 2019. I den kan man läsa att det som har gett mest reaktioner från vårdnadshavare är upprepade placeringserbjudanden som man inte ansett vara rimliga. Några vårdnadshavare har också reagerat på att de blivit erbjudna plats på en förskola med specifik inriktning, exempelvis religiös eller pedagogisk, utan att de haft kännedom om att de kunde få denna typ av erbjudande. Informationen om att möjligheten att undvika detta med upp till nio val hade inte nått fram på önskat sätt.

I dialogen med vårdnadshavare har det upplevts som positivt att det i och med de nya reglerna finns möjlighet att stå kvar i en byteskö till ett högre valt alternativ även när man har fått ett erbjudande om placering, detta oavsett om man tackat ja eller nej till en erbjuden plats. Det som upplevs positivt ur föräldraperspektiv innebär dock ur förskolornas perspektiv vissa nackdelar. Antalet byten har blivit fler. Det gäller både föräldrar som byter förskola innan barnet börjat, för att en plats på ett högre valt alternativ blivit ledigt, och föräldrar som efter en tid på en förskola byter till en annan för sitt barn. Därmed kan det ta längre tid att fylla en förskoleplats eftersom vårdnadshavare i flera fall tackat ja till en plats men sedan fått ett nytt erbjudande redan innan de börjat på förskolan. Då börjar processen för förskolan om på nytt. Det kan också innebära en rotation av barn som redan börjat på en förskola och med det följer nya inskolningar.

Ibland står alltså vårdnadshavares önskemål i motsats till förskolornas önskemål. Jag vill att vi ska kunna försäkra oss om att Uppsalas vårdnadshavare ges likvärdiga förutsättningar att få en plats inom fyra månader samtidigt som rätten till en förskoleplats nära hemmet inte åsidosätts till följd av någon annans önskemål. Jag vill samtidigt att fristående skolor ska ha goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Fristående huvudmän upplever också att de har fått fler tomplatser i och med införandet av det nya placeringssystemet. Detta stöds dock inte av utbildningsförvaltningens jämförelse av antalet tomplatser för den 28 februari 2018 respektive den 28 februari 2019. Denna visar att situationen totalt sett är oförändrad för de fristående förskolorna. Det innebär dock inte att det kan se annorlunda ut för vissa fristående förskolor. Däremot har de kommunala förskolorna 2019 ett ökat antal tomplatser jämfört med samma tidpunkt föregående år. Det är dock svårt att säga om ökningen beror på

införandet av det nya regelverket. Tomplatser har alltid funnits under hösten. Vidare har 700 nya platser tillkommit under mätperioden samtidigt som antalet barn som har en placering har ökat med cirka 500. För att undersöka orsaken till ökade tomplatser ska en jämförelse göras mellan beläggningen hösten 2018 och hösten 2019.

Slutligen har fristående förskolor med särskilda inriktningar, exempelvis religiösa eller pedagogiska, uttryckt oro för att profilerna ska tappa sitt värde då de inte kan vara säkra på att den som är mest intresserad får platsen.

Varför tycker du att avståndet till förskolan ska gå före föräldrarnas val och önskemål av förskoleverksamhet?

Avståndet till förskolan har högst prioritet enligt gällande lagstiftning: "ett barn ska erbjudas plats vid en förskoleenhet så nära barnets eget hem som möjligt. Skälig hänsyn ska tas till barnets vårdnadshavares önskemål." (8 kap 15 § skollagen). En vårdnadshavare som vill ha en plats nära hemmet ska alltså enligt skollagen ha företräde till en näraliggande förskola jämfört med en vårdnadshavare som av andra skäl söker plats på samma förskola. Det är vårt ansvar som hemkommun att vårdnadshavare får denna rättighet tillgodosedd. Placeringarna sker i den mån det är möjligt utifrån vårdnadshavarnas önskemål.

Ser du någon annan möjlighet att styra mot närhet för förskola (och skola) än systemet med relativ närhet?

Nej, i nuläget ser jag inte att det finns något annat sätt att styra mot närhet som skulle fungera med Uppsalas förutsättningar.

Ser du någon möjlighet att införa andra parametrar såsom ålder, profil och liknande i skol- och förskoleval?

Både när det gäller förskola och skola ger skollagen en rättighet till placering nära hemmet, om man så önskar. Det innebär att andra eventuella parametrar för urval får lägre prioritet och de blir därmed inte utslagsgivande. Fristående förskolor med särskild profil kan dock ha andra urvalsprinciper och ta in barn utifrån egen kö.

Vi har tidigare haft ålder som parameter i placeringssystemet men utbildningsnämnden fattade 2016 beslut om att istället använda relativ närhet som urvalsgrund för att tydligare nå lagstiftningens intentioner. Jag finner det i nuläget inte önskvärt att återinföra ålder som en parameter inom ramen för regelverket för central antagning till förskolan. Plats ska ges till den som behöver inom loppet av fyra månader, oavsett barnets ålder, liksom att rätt till en placering nära hemmet gäller oavsett barnets ålder. Att organisera barngruppernas sammansättning lämpligt är huvudmannens eget ansvar.

Det är också viktigt att komma ihåg att urval endast sker när det är konkurrens om platserna. Det bästa vi kan göra är att se till att det finns tillräckligt med förskoleplatser i områden där föräldrar önskar plats.

I Uppsala finns flera skolor som har särskilda profiler som elever kan söka utifrån intresse. Men att låta dessa fylla en funktion i antagningen via tester och prov som grund för urval till en skolenhet och en profil är inte förenligt med skollagen, med undantag för antagning till musikprofil. Regeringen kan dock bevilja undantag för detta för utbildning från och med

årskurs 7 och, om det finns särskilda skäl, även för utbildning från och med årskurs 4. Med ett sådant undantag kan en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts. Vill vi kan vi alltså ansöka om detta.

Slutligen vill jag uppmärksamma interpellanten på de preliminära siffrorna för årets skolval som visar att 88,4 procent av eleverna fick sitt första val och 92,6 procent något av sina tre val. I förskoleklass var det 92,7 procent som fick sitt första val och 99 procent som fick något av sina tre val. Siffrorna har förbättrats jämfört med föregående år. Dessa siffror visar skolvalet i stor utsträckning fungerar bra, även om det finns utrymme för förbättringar. Det är inte enkelt att skapa ett skolplaceringssystem som är helt rättvist, och trots årliga förbättringar finns fortfarande bitar kvar att utveckla. Utbildningsnämnden och utbildningsförvaltningen arbetar kontinuerligt för att förfina systemet så att så många som möjligt av de som gör ett aktivt skolval kan få plats på någon av sina önskade skolor.

Målet är att elever och vårdnadshavare i största möjliga utsträckning ska vara nöjda med sin skolplacering, samtidigt som det ska vara tydligt och begripligt hur placeringarna utifrån gjorda skolval går till.

Helena Hedman Skoglund (L)
Ordförande utbildningsnämnden